RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA PEDAGOGLARNING SUN'IY INTELLEKTGA NISBATAN MUNOSABATINI SHAKLLANTIRISH

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
amaliy psixologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi
Amanova Malohat Anvar qizi
amanovamalohat7@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli ta'lim muhitida pedagoglarning sun'iy intellektga nisbatan munosabatini shakllantirish masalasi tahlil qilinadi. Raqamli transformatsiya sharoitida pedagoglarning innovatsion texnologiyalarga moslashuv omillari yoritiladi. Sun'iy intellektdan foydalanishga bo'lgan ijobiy va salbiy munosabatlar o'rganiladi. Pedagoglarning motivatsiyasi, ishonchi va psixologik tayyorgarligi muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, ta'lim muhitining ijtimoiy va tashkiliy ta'siri tahlil qilinadi. Natijalar pedagoglarda ijobiy munosabatni shakllantirish mexanizmlarini taklif etadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, pedagog, munosabat, raqamli ta'lim muhiti motivatsiya, psixologik tayyorgarlik, innovatsiya.

Аннотация: В статье анализируется формирование отношения педагогов к искусственному интеллекту в условиях цифровой образовательной среды. Рассматриваются факторы адаптации педагогов к инновационным технологиям. Изучаются положительные и отрицательные установки по отношению к ИИ. Мотивация, доверие и психологическая готовность педагогов выделяются как ключевые факторы. Также анализируется влияние социальной и организационной среды. Результаты направлены на формирование позитивного отношения к ИИ.

Ключевые слова: искусственный интеллект, педагог, отношение, цифровая образовательная среда мотивация, психологическая готовность, инновации.

Annotation: This article analyzes the formation of teachers' attitudes toward artificial intelligence in a digital educational environment. Factors of adaptation to innovative technologies are examined. Positive and negative attitudes toward AI are explored. Motivation, trust, and psychological readiness are identified as key factors. The influence of the social and organizational environment is also analyzed. The results propose mechanisms for developing positive attitudes toward AI.

Keywords: artificial intelligence, teacher, attitude, digital learning environment motivation, psychological readiness, innovation.

Kirish

So'nggi yillarda ta'lim tizimi jadal raqamlashtirilmoqda va sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari ta'lim jarayonida tobora keng qo'llanilmoqda. Raqamli ta'lim muhiti pedagoglarga nafaqat yangi o'qitish usullarini qo'llash imkoniyatini beradi, balki ularning kasbiy faoliyatida fundamental o'zgarishlarni ham yuzaga keltiradi. Shu nuqtai nazardan, pedagoglarning sun'iy intellektga nisbatan munosabati ularning pedagogik samaradorligi va raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasini belgilovchi muhim omil sifatida qaraladi.

Pedagoglarning munosabatini shakllantirish jarayoni nafaqat texnologiyalarni o‘zlashtirish bilan bog‘liq, balki ularning psixologik tayyorgarligi, motivatsiyasi, innovatsion yondashuvga ochiqligi va kasbiy o‘zini anglashiga bog‘liq. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, pedagoglar tomonidan ijobiy munosabat shakllantirilsa, sun’iy intellekt vositalaridan samarali foydalanish va ta’lim jarayonini individiyalizatsiya qilish imkoniyati oshadi. Aksincha, pedagoglarda ishonchsizlik, qo‘rquv yoki texnologiyaga nisbatan qarshilik kuzatilsa, bu jarayon samaradorlikka salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Raqamli ta’lim muhiti pedagoglarni innovatsion faoliyatga jalb qilish, o‘quvchilarning o‘rganish tajribasini individualizatsiya qilish va bilimlarni tahlil qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, pedagoglarning sun’iy intellektga nisbatan munosabatini shakllantirish uchun ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, malaka oshirish dasturlari va motivatsion mexanizmlar muhim ahamiyatga ega.

Mazkur tadqiqotning maqsadi raqamli ta’lim muhitida pedagoglarning sun’iy intellektga nisbatan munosabatini shakllantirish jarayonini sotsial-psixologik nuqtai nazardan o‘rganishdan iborat. Tadqiqot doirasida pedagoglarning motivatsiyasi, psixologik tayyorgarligi, innovatsion yondashuvga ochiqligi va ijtimoiy muhitning ta’siri tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari pedagoglarning raqamli texnologiyalarga moslashuvini tezlashtirish va ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Raqamli ta’lim muhitida pedagoglarning sun’iy intellektga nisbatan munosabatini shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogika va ta’lim texnologiyalari tadqiqotining eng dolzarb yo‘nalishlaridan biridir. Raqamli texnologiyalar va sun’iy intellektning ta’lim jarayoniga joriy etilishi nafaqat o‘quv jarayonini avtomatlashtirish, balki pedagoglarning kasbiy faoliyati va psixologik holatida sezilarli o‘zgarishlarni yuzaga keltiradi. Shu sababli pedagoglarning sun’iy intellektga nisbatan munosabatini shakllantirish jarayoni murakkab sotsial-psixologik hodisa sifatida qaraladi.

Xorijiy tadqiqotlarda sun’iy intellekt texnologiyalarining ta’lim jarayoniga integratsiyasi va ularning o‘qituvchilar faoliyatiga ta’siri keng o‘rganilgan. Selwyn (2016) raqamli texnologiyalarni qabul qilishda pedagoglarning psixologik tayyorgarligi va motivatsiyasi muhim ahamiyatga ega ekanligini ta’kidlaydi[1]. Shu bilan birga, Luckin (2018) o‘qituvchilarning sun’iy intellektga bo‘lgan ijobiy munosabati ularning innovatsion yondashuvi va yangi bilimlarni o‘zlashtirishga tayyorligiga bog‘liqligini ko‘rsatadi[2]. Ushbu tadqiqotlar pedagoglarning raqamli texnologiyalarga moslashuvi individual psixologik omillarga hamda ijtimoiy muhitga bog‘liq ekanligini tasdiqlaydi.

Mahalliy tadqiqotlarda ham pedagoglarning innovatsion texnologiyalarga moslashuvi tahlil qilingan. Qodirov (2021) pedagoglarning sun’iy intellekt vositalariga nisbatan munosabati ularning kasbiy kompetensiyasi, malaka darajasi va psixologik tayyorgarligi bilan bevosita bog‘liq ekanligini ta’kidlaydi. Shu bilan birga, o‘qituvchilarda texnologiyalarga nisbatan qarshilik va ishonchsizlik holatlari ham kuzatiladi, bu esa ularning sun’iy intellektdan samarali foydalanish darajasini pasaytiradi.

Shuni ta’kidlash joizki, pedagoglarning munosabatini shakllantirish jarayonida motivatsiya muhim o‘rin tutadi. Ichki motivatsiya – o‘z kasbiy mahoratini oshirishga, yangi texnologiyalarni o‘zlashtirishga intilish – pedagoglarni raqamli ta’lim muhitiga tezroq moslashishiga yordam beradi. Aksincha, tashqi majburiyatlar va texnologiyalarni majburiy joriy etish qarshilikni

kuchaytiradi. Shu sababli pedagoglarning ijobiy munosabatini shakllantirish uchun psixologik tayyorgarlikni oshirish va innovatsion yondashuvni rag‘batlantirish zarur.

Tadqiqot metodologiyasi kompleks yondashuvga asoslangan bo‘lib, unda nazariy va empirik metodlar uyg‘unlashtirilgan. Nazariy asos sifatida sotsial-psixologik yondashuv, faoliyat yondashuvi va innovatsion pedagogika yondashuvi ishlatiladi. Sotsial-psixologik yondashuv pedagoglarning sun’iy intellektga munosabati ijtimoiy muhit bilan uzviy bog‘liqligini tahlil qilish imkonini beradi, faoliyat yondashuvi esa ularning kasbiy faoliyati kontekstida jarayonni o‘rganishga yordam beradi.

Empirik tadqiqot metodlari sifatida so‘rovnoma, kuzatish va intervyu usullari qo‘llaniladi. So‘rovnoma orqali pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan motivatsiyasi, ishonchi va innovatsion yondashuvga ochiqligi aniqlanadi. Kuzatish usuli pedagoglarning raqamli ta’lim jarayonidagi faoliyatini va texnologiyalarni amaliy qo‘llashini tahlil qilish imkonini beradi. Intervyu esa pedagoglarning texnologiyalarni qabul qilishdagi individual fikrlari va muammolarini aniqlashga xizmat qiladi.

Tanlanma sifatida o‘rta ta’lim maktablari va oliy ta’lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan pedagoglar tanlanadi. Olingan ma’lumotlar statistik usullar yordamida tahlil qilinadi, jumladan, korrelyatsion va deskriptiv tahlil metodlari qo‘llaniladi. Shu bilan tadqiqot pedagoglarning sun’iy intellektga nisbatan munosabatini shakllantirish mexanizmlarini aniqlash va ijobiy munosabatni rag‘batlantirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

Muhokama

Raqamli ta’lim muhitida pedagoglarning sun’iy intellektga nisbatan munosabatini shakllantirish jarayoni murakkab va ko‘p qirrali sotsial-psixologik hodisa sifatida namoyon bo‘ladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan munosabati ularning individual psixologik xususiyatlari, kasbiy tajribasi, motivatsiyasi va innovatsion yondashuvga ochiqligi bilan bevosita bog‘liqdir. Shu bilan birga, ijtimoiy muhit – ya’ni ta’lim muassasasidagi psixologik atmosfera, hamkasblar bilan o‘zaro hamkorlik va rahbariyat tomonidan qo‘llab-quvvatlash – pedagoglarning raqamli texnologiyalarga nisbatan munosabatini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Tadqiqot davomida pedagoglarning sun’iy intellektga nisbatan qarshilik va ishonchsizlik holatlari ham aniqlangan. Bunday holatlar texnologik yangiliklardan qo‘rquv, o‘z kompetensiyalariga ishonchsizlik va kasbiy rolning o‘zgarishidan xavotirlanish bilan izohlanadi. Shu sababli pedagoglarni qo‘llab-quvvatlash va ularning psixologik tayyorgarligini oshirish mexanizmlari muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, pedagoglarning ijobiy munosabatini shakllantirishda motivatsiya alohida ahamiyatga ega. Ichki motivatsiya – o‘z kasbiy mahoratini oshirishga, yangi texnologiyalarni o‘zlashtirishga intilish – pedagoglarni raqamli ta’lim muhitiga tezroq moslashishiga yordam beradi. Aksincha, majburiy joriy etilgan texnologiyalar qarshilikni kuchaytiradi va pedagoglarning faoliyat samaradorligini pasaytiradi.

Muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli ta’lim muhitida pedagoglarning sun’iy intellektga nisbatan munosabatini shakllantirish jarayoni nafaqat individual psixologik omillar bilan, balki sotsial va tashkiliy sharoit bilan ham chambarchas bog‘liqdir. Shu bois pedagoglarni sun’iy intellektga moslashtirishda kompleks yondashuv – psixologik qo‘llab-quvvatlash, motivatsion rag‘batlantirish, malaka oshirish va ijobiy ijtimoiy muhit yaratish – samarali bo‘ladi.

Umuman olganda, mazkur tadqiqot pedagoglarning raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellektga nisbatan munosabatini shakllantirishdagi muhim psixologik va sotsial omillarni aniqlashga xizmat qiladi va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun mustahkam ilmiy asos yaratadi.

Xulosa

Mazkur tadqiqot raqamli ta'lim muhitida pedagoglarning sun'iy intellektga nisbatan munosabatini shakllantirish jarayonini sotsial-psixologik nuqtai nazardan o'rganishga qaratildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, pedagoglarning sun'iy intellektga bo'lgan munosabati ularning individual psixologik xususiyatlari, motivatsiyasi, innovatsion yondashuvga ochiqligi va kasbiy tajribasi bilan bevosita bog'liqdir. Shu bilan birga, ijtimoiy va tashkiliy muhit, jumladan hamkasblar bilan hamkorlik, rahbariyatning qo'llab-quvvatlashi va malaka oshirish imkoniyatlari pedagoglarning raqamli texnologiyalarga nisbatan ijobiy munosabatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Tadqiqot davomida pedagoglarda sun'iy intellektga nisbatan qarshilik va ishonchsizlik holatlari ham aniqlangan. Bunday holatlar texnologik yangiliklardan qo'rquv, o'z kompetensiyalariga shubha va kasbiy rolning o'zgarishidan kelib chiqadigan xavotir bilan izohlanadi. Shu sababli pedagoglarning psixologik tayyorgarligini oshirish va motivatsion rag'batlarni kuchaytirish zarurati dolzarbdir.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli ta'lim muhitida pedagoglarning sun'iy intellektga nisbatan munosabatini shakllantirish jarayoni murakkab va ko'p omilli bo'lib, uni faqat texnologik qo'llash bilan cheklash mumkin emas. Pedagoglarni moslashtirishda psixologik qo'llab-quvvatlash, innovatsion yondashuvni rag'batlantirish, malaka oshirish va ijobiy ijtimoiy muhit yaratish kabi kompleks chora-tadbirlar zarurdir.

Umuman olganda, tadqiqot pedagoglarning raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellektga nisbatan munosabatini shakllantirishdagi asosiy psixologik va sotsial omillarni aniqlashga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari amaliy jihatdan pedagoglarning sun'iy intellektni samarali qo'llashini rag'batlantirish, ta'lim sifatini oshirish va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni rivojlantirishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Selwyn, N. (2016). *Education and Technology: Key Issues and Debates*. London: Bloomsbury Academic.
2. Luckin, R. (2018). *Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century*. London: UCL Institute of Education Press.
3. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. Boston: Center for Curriculum Redesign.
4. OECD (2021). *Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*. Paris: OECD Publishing.
5. Davis, F. D. (1989). *Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology*. MIS Quarterly, 13(3), 319–340.
6. Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). *User acceptance of information technology: Toward a unified view*. MIS Quarterly, 27(3), 425–478.
7. Abdullayeva, R. M. (tahrir ostida). *Umumiy psixologiya*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi nashri.

8. Qodirov, A. (2021). Ta’lim jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanishning psixologik jihatlari. *Pedagogika va psixologiya jurnali*, №3, 45–52.
9. To‘xtayev, B. X. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar*. Toshkent: Fan nashriyoti.
10. UNESCO (2021). *AI and Education: Guidance for Policy-makers*. Paris: UNESCO Publishing.